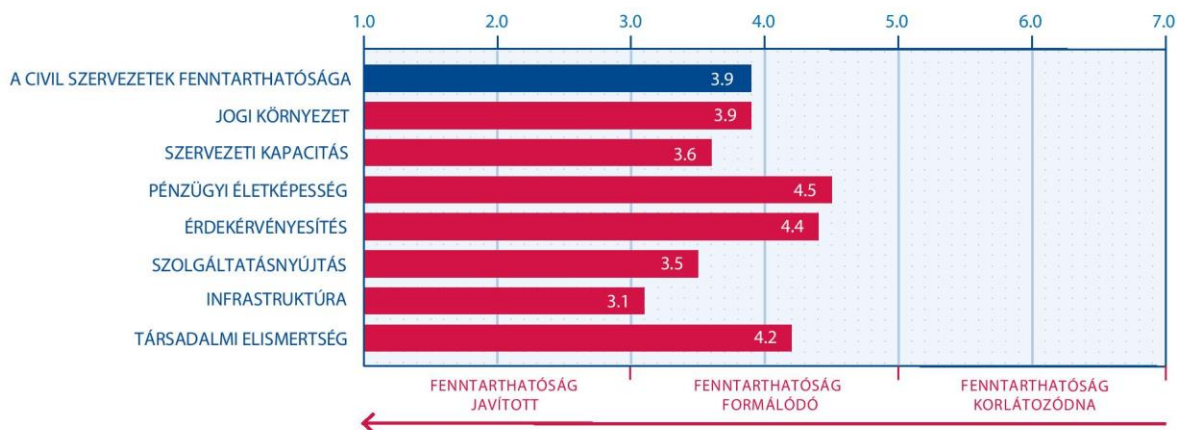

A CIVIL SZERVEZETEK FENNTARTHATÓSÁGA ÁLTALÁBAN: 3.9

Az áprilisi választások során a kormányzó Fidesz sorozatban harmadik alkalommal szerzett kétharmados többséget a parlamentben. A kampány során a köz- és a kormánypárti média gátlástalan propagandát folytatott, amelyben nemcsak a kormány félelemkeltő bevándorlás-ellenes üzeneteit terjesztette, hanem az ellenzéki szereplőkről szóló hazugságokat is. A jelenlegi választási rendszerben az ellenzék egyetlen esélye az lett volna a Fidesz legyőzésére, ha minden választási körzetben csak egy jelöltet indít. Ez arra kényszerítette az erős ideológiai és személyes ellentétekkel küzdő ellenzéki pártokat, hogy megegyezzenek egymással, ami csak vegyes eredménnyel sikerült. A választási részvételre való mozgósítás sikerrel járt, az ország történetének második legmagasabb (69,7%-os) részvételi arányát értük el. Habár sok elemző arra számított, hogy a magas részvételi arány az ellenzéknek kedvez, a Fidesz a vártól több szavazót vonzott, különösen vidéki kisvárosokban és falvakban.

A választási eredményekkel kapcsolatos, különösen a városi értelmiség körében tapasztalható elégedetlenség több tízezer embert vonzott az utcára a választások után. Ugyanakkor világos célok és követelések hiányában a tiltakozások már a nyár előtt elültek. A Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung által 2018-ban végzett kutatások alapján a kormánnyal elégedetlenek eltávolodtak a közélettől és a politikától, mert már nem is reménykednek a változásban.

A kormány a választások után folytatta a korábbi politikáját. Júliusban elfogadott a parlament egy borús várakozásokkal övezett új alkotmánymódosítást. Az egyik ilyen rendelkezés új közigazgatási bíróságot vezetett be, és átszervezte az igazságszolgáltatást. A módosításokat végrehajtó részletes jogszabályokat októberben nyújtották be a parlamentnek, amely azokat decemberben fogadta el. Az új szabályozás szerint az igazságügyi miniszter közvetlen ellenőrzést gyakorol a közigazgatási bíróságok felett, és ő rendelkezik a bírák kinevezésének hatáskörével is. A törvény lehetővé teszi továbbá, hogy egykori köztisztviselők is bírái lehetnek a közigazgatási bíróságoknak, amelyek az államot és intézményeit érintő valamennyi ügygel foglalkoznak, beleértve az információszabadságot érintő ügyeket és az adóhatósággal fennálló vitákat is. Ez a változás azzal fenyeget, hogy komolyan veszélybe kerülhet a bírósági eljárások függetlensége és pártatlansága, mivel a felperesek olyan bírókkal találhatják szemben magukat a bíróságon, akik a vádlottak korábbi kollégái lehetnek. Az alkotmány egy másik új záradéka szerint

bűncselekménynek számít az utcán való életvitelszerű tartózkodás, ami gyakorlatilag a hajléktalanság betiltását jelenti. Miután hatályba lépett a végrehajtási rendelet, több hajléktalan embert tartóztattak le, és helyeztek vád alá. 2018 végére azonban mindegyiküket felmentették a bíróságok, ami azt mutatja, hogy az igazságszolgáltatás továbbra is élvez bizonyos fokú függetlenséget.

A nemzetközi közösség is észlelte a demokratikus értékek és elvek ezen - és korábbi - megsértéseit. Szeptemberben az Európai Parlament precedenst teremtve, kétharmados többséggel szavazott a 7. cikkely szerinti eljárás megindítására Magyarország ellen, válaszul az ország súlyos és rendszeres jogsértéseire tizenkét kulcsfontosságú területen, beleértve a civil társadalom elleni támadásokat is. Ez a folyamat a szavazati jogok felfüggesztéséhez vezethet az Európai Parlamentben.

A miniszterelnök az ország új „kulturális korszakáról” tartott beszédét követően a kormány gyűléstkampányt indított a baloldali művészek és írók ellen, miközben a kormányközeli médiában a liberális kultúra állítólagos dominanciájáról szóló panaszokat terjesztettek. Ehhez kapcsolódóan a kormány bejelentette a Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeti hálózatának szerkezetátalakítását és finanszírozásának csökkentését. Az Akadémia tagjai a kutatási szabadságért aggódtak az Emberi Erőforrások Minisztériumával való összeütközések során, miközben a diákok a felvételi keretszámok számok további csökkenése, valamint az egyetemek függetlenségének korlátozása ellen tiltakoztak. Ez egybeesett a Közép-európai Egyetem (CEU) azon döntésével, hogy Bécsbe költözik a magyarországi jövőjével kapcsolatos bizonytalanság miatt.

A politikai légkör feszültebb lett az év utolsó heteiben, miután a kormány bejelentette a Munka Törvénykönyvének módosítását érintő terveit. A változások a túlórák számának éves maximumát 250-ről 400-ra emelnék meg, ami azt jelenti, hogy az alkalmazottakat jelentősen több túlórára lehetne kényszeríteni, amelyek kifizetésére három év állna a munkáltatók rendelkezésére. A szakszervezetek kezdeti tiltakozásait követően a parlamenti ellenzék – ritkán látott egyetértésben - azzal próbálta megakadályozni a változtatásokat, hogy nagyszámú módosító javaslatot nyújtott be, melyeket a kormányzó többség azonnal visszautasított. Decemberben a zárószavazás napján a parlament ellenzéki képviselői elfoglalták a szószéket, és megpróbálták megállítani az ülést. Mindazonáltal a többség elfogadta a törvényt, amit napokon át többezres demonstrációk követtek. A tiltakozások akkor érték el a tetőpontjukat, amikor különböző ellenzéki pártok több mint tucatnyi parlamenti képviselője törvény adta jogával élve megpróbált bejutni a közmédia épületébe, hogy beolvassák követeléseiket. A biztonsági szolgálat megakadályozta őket ebben, a közmédia vezetői pedig nem voltak hajlandóak együttműködni a képviselőkkel, akiket később fizikai erőszakkal távolítottak el az épületből. Ezek az események megmutatták, hogy változás történt a tiltakozások jellegében, és azt is, hogy a kormány részéről semmilyen hajlandóság nincs párbeszédre.

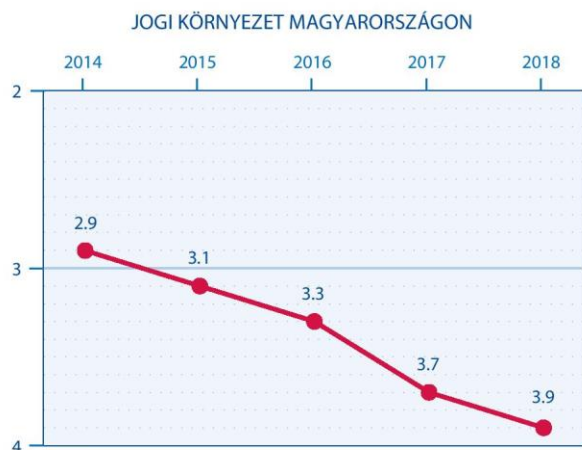
Időközben a gazdaság meglehetősen jól működik: mind a növekedés, mind a munkanélküliség 4 százalék körül van. Számos ágazatban munkaerőhiány tapasztalható. A reáljövedelem is növekszik, bár még mindig elmarad a szomszédos országokétól. Azonban az egyenlőtlenség nem csökkent, és a lakosság mintegy 20 százaléka még mindig szegénységben, vagy annak szélén él.

A civil szervezetek fenntarthatósága továbbra is romlott 2018-ban. Az új korlátozó jogszabályok és a kormányzati zaklatás folytatódása miatt a jogi környezet és a társadalmi elismertség pontszámai csökkentek. A növekvő politikai részrehajlás és az állami finanszírozás átláthatóságának hiánya, valamint az adományozók és civil szervezetek külföldi finanszírozással kapcsolatos egyre nagyobb óvatossága a pénzügyi életképesség enyhe romlásához vezetett. Az érdekképviselő hagyományos csatornáit és az állami intézményekkel folytatott tárgyalási kísérletek nem voltak hatékonyak, és helyi szinten is egyre nehezebbek, ami akadályozta a civil szervezetek érdekképviselői erőfeszítéseit. 2018-ban a civil szervezetek tere a szolgáltatások nyújtását illetően is csökkent. A szervezeti kapacitás és az ágazati infrastruktúra nem változott jelentősen 2018-ban.

A Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb adatai szerint 2017-ben a civil szervezetek - szövetségek és alapítványok - száma mintegy 61 ezer volt. A kulturális-, sport- és szabadidős tevékenységeket folytató szervezetekből van a legtöbb – ezek az összes szervezet 15%-15%-át teszik ki -, ezeket követik az oktatási szervezetek 13%-kal. A szervezetek mintegy 20 százaléka közhasznú.

JOGI KÖRNYEZET: 3.9

A jogi környezet tovább romlott 2018-ban számos olyan törvény elfogadásával, amelyek negatívan hatnak a civil társadalomra. Az e törvények alkalmazását övező bizonytanság bénító hatással volt a szektorra.

Janurában, a Nyílt Társadalom Alapítványokkal (OSF) szembeni 2017-es fellépéseket követően a kormány egy új jogalkotási csomagot jelentett be „Stop Soros” néven, amely a „bevándorlást támogató” szervezetekre irányult, anélkül, hogy meghatározta volna ennek fogalmát. A törvénytervezet első változata a közhasznúsági státuszuk megszüntetésével, illetve további büntetésekkel és megszorításokkal fenyegette ezeket a szervezeteket. A vezető civil szervezetek azonnali tiltakozásba kezdtek közös nemzetközi sajtótájékoztató és más eszközök révén. A törvényt végül júliusban fogadták el, de olyan formában, amely jelentősen különbözött a korábbi verzióktól (pl.: a közhasznúsági státusszal

kapcsolatos intézkedéseket elvetették). Az elfogadott törvény kriminalizálja a bevándorlás támogatását (amely magában foglalja a menedékkérők számára nyújtott jogi segítséget, akárcsak a bevándorlást pozitív színben ábrázoló „propagandát”), börtönnel fenyegetve az ilyen tevékenységet folytató személyeket. Egy a nyáron született másik törvénycsomag szerint a bevándorlást támogató szervezeteknek 25%-os adót kell fizetniük bevételeik után. Az Európa Tanács Velencei Bizottsága mindkét törvénycsomag visszavonására szólította fel a kormányt. A törvényeknek nem érződött hatása 2018 végéig, mivel maga az adóhatóság sem volt képes értelmezni, hogy kikre és milyen módon kellene azokat alkalmazni.

A külföldről finanszírozott szervezetekről szóló 2017-es törvény arra kötelezi a nem magyarországi forrásokból 7,2 millió forintnál magasabb támogatást kapó civil szervezeteket, hogy regisztrálják magukat, és a „külföldről támogatott” szavakat tüntessék fel weboldalaikon és publikációikon. A nyilvántartás jelenleg mintegy 130 szervezetet tartalmaz, de az érintettek egyike sem kapott büntetést, az a tucatnyi szervezetet sem, amelyek bojkottálták a regisztrációt. A törvény a Magyar Alkotmánybíróság és az Európai Bíróság elé került még 2017-ben; az ügyek 2018 végéig nem zárultak le.

Az állami zaklatás számos formában továbbra is problémát jelentett. Tavasszal egy kormánybarát hetilap listákat tett közzé vezető emberi jogi és érdekvédelmi civil szervezetek munkatársainak nevével, a Soros-hálózat tagjaiként meghatározva őket. Nyáron a Fidesz szóvivője végiglátogatta az Amnesty International Magyarország, a Magyar Helsinki Bizottság, a Menedék Migránsokat Segítő Egyesület székhelyeként szolgáló épületeket, azok ajtajaira matricákat ragasztott „bevándorlást támogató szervezetek” felirattal, és helyszíni sajtótájékoztatókat tartott. Az érintett szervezeteknek nem volt lehetőségük reagálni. Egy még kényesebb ügyben – mint később kiderült: egy izraeli hírszerző céghez kapcsolódó - külföldi állampolgárok megpróbálták szervezeteket, többek között a Migration Aid-et hitelteleníteni. A külföldiek potenciális támogatóknak álcázták magukat, és pénzt ajánlottak a szervezeteknek, ha azok hajlandóak

lettek volna jogilag kétes ügyletekbe bonyolódni – amit a szervezetek azonnal visszautasítottak. A kormánypárti média nyilvánosságra hozta a beszélgetések szerkesztett hanganyagát, de továbbra is kérdéses, ki rendelte meg ezeket.

Az állami zaklatás helyi szinten is folytatódott. Budapest VIII. kerületében az önkormányzat sikertelenül alkalmazott különféle taktikákat az Auróra közösségi központ munkájának akadályozására, amely számos civil szervezetnek ad otthont, és különféle fórumoknak, vitáknak és eseményeknek biztosít helyszínt. A pécsi önkormányzat a helyi ingatlantulajdonosokat próbálta elrettenteni attól, hogy helyet biztosítsanak „Az emberség erejével” Alapítvány számára, amely a Nyílt Társadalom Alapítvány regionális programjának lebonyolítója. Debrecenben a helyi képviselők és a polgármester szólította fel tevékenységeinek felfüggesztésére a Nyílt Társadalom Alapítvány egy másik támogatottját, az Alternatív Közösségekért Egyesületet. Az Irányító Hatóság rendkívüli vizsgálatot is kezdeményezett az egyesület európai strukturális alapok által támogatott projektjeiben, amely 2018 végén még nem zárult le.

A civil szervezetek nyilvántartásba vételére és működésére vonatkozó szabályozás nem változott 2018-ban. A civil szervezetek viszonylag könnyű bejegyeztetni, habár az erre fordítandó idő és az adminisztrációs terhek nem egyformák a különböző regionális bíróságoknál. Különösen a közhasznú szervezeteknek kell jelentős adminisztratív követelményeknek megfelelniük. A szervezetek megszüntetése vagy feloszlata ugyanakkor meglehetősen bonyolult folyamat.

2018-ban egy, a nyilvános demonstrációkat és akciókat szabályozó, új gyülekezési törvényt fogadtak el, amely az 1989-es korábbi jogszabály helyére lépett. Az új törvény október 1-én vegyes fogadtatás közepette lépett életbe. Ez sok szempontból egyszerűen törvénybe iktatja a meglévő gyakorlatot, amely garantálja a békés tiltakozáshoz való jogot a rendőrség megfelelő értesítése után. Ugyanakkor a rendőrségnek is több teret biztosít bizonyos intézkedések értelmezésére, a demonstrációk betiltását is beleértve.

A pénzügyi forrásokhoz való hozzáférés 2018-ban nem változott jogi szempontból. A civil szervezetek továbbra is szabadon gyűjthetnek adományt, szerezhettek bevételt, és köthetnek szerződéseket. Elfogadhatnak támogatást külföldi adományozóktól, habár ez megbélyegzéssel járhat a „külföldről támogatott” törvény miatt.

Az adózásra vonatkozó általános szabályozás, beleértve az adományozók adócsökkentését és a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlásának lehetőségét, egy jelentős kivételtől eltekintve nem változott. Októberben a kormány hirtelen eltörölte az adókedvezményeket, amelyek korábban a kulturális területen működő egyes civil szervezeteket illették. Korábban a megfelelő állami szervnél regisztrált nonprofit kulturális szervezetek és intézmények megállapodásokat köthettek egy vagy több céggel, hogy az utóbbiak társasági adójából támogatást kapjanak a szervezet jegyeladásból származó bevételének 70 százalékáig terjedően. Habár újságírók találtak példákat arra vonatkozóan, hogy egyes szervezetek visszaéltek a rendszerrel, annak teljes felszámolása legfőbb bevételi forrásukról fosztotta meg a kisebb kulturális szervezeteket. A kormány azt ígérte, hogy 2019-ben helyettesíti a korábbi rendszert egy állami pályázati programmal, de 2018 végéig semmilyen konkrét részletet nem tettek közzé erről a tervről.

A jogi támogatáshoz való hozzáférés nem változott jelentősen 2018-ban. Akárcsak a múltban, a jogi szakértelmet továbbra is néhány szakértő civil szervezet nyújtja, többek között a PILnet Alapítvány és a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ), de kapacitásuk nem elegendő az egész szektor ellátásához. Ez tisztán látszott 2018-ban, amikor sok civil szervezet kétségbeesetten keresett jogi segítséget, mielőtt az Európai Unió általános adatvédelmi rendelete (GDPR) életbe lépett május 25-én.

SZERVEZETI KAPACITÁS: 3.6

A civil szektor szervezeti kapacitása nem változott jelentősen 2018-ban. Akárcsak a korábbi években, idén is csak a legprofesszionálisabb szervezeteknek volt hatékony stratégiája és irányítási struktúrája.

Jelentős földrajzi különbségek tapasztalhatók a bázisépítés terén. Míg sok szervezet, különösen a nagyobb, budapesti központú csoportok tudatában vannak a bázisépítés fontosságának, és elkötelezettebbek e téren, mint korábban, a vidéki szervezetek küszködnek a kihívással, részben amiatt, mert a gyűlöletkampányok erősebben hatottak a vidéki területeken. A helyieket lehetséges „jó ügyek” szolgálatára mozgósítani, de félnek, illetve óvatosak, mert bármilyen tevékenység politizálásnak tűnhet. A civil szervezetek fiatalokkal való kapcsolata általában gyenge.

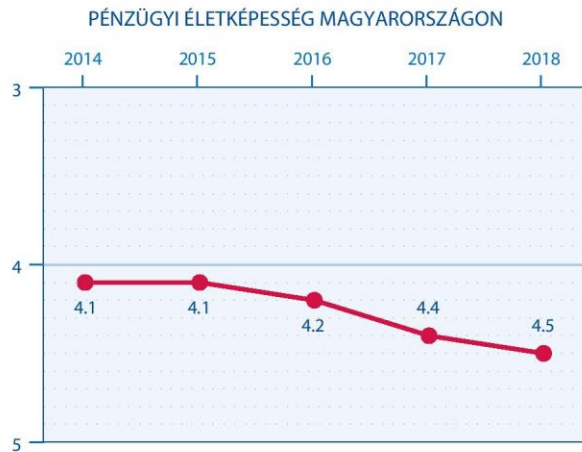

A civil szervezetek egyre inkább megértik a küldetés és a stratégia meghatározásának fontosságát, és egyre több szervezet fogalmazza meg ezeket. Megvalósításuk ugyanakkor gyakran nehézségekbe ütközik, részben a működés kiszámíthatatlan környezete miatt. 2018-ban több think tank és támogató szervezet, többek között a Magyar Adományozói Fórum, kezdett el a civil szervezetek hatékonyságának mérésével foglalkozni. Mindemellett egy elhivatott emberekből álló csoport létrehozta az Impact Academy-t. Ezek az erőfeszítések azonban még csak kezdeti szakaszban vannak.

Csak a tartalékokkal rendelkező legerősebb szervezetek képesek állandó csapatot fenntartani; a többiek általában projektalapon alkalmaznak munkatársakat. A kisebb városokban működő, közepes méretű civil szervezetek, amelyek korábban egy vagy két alkalmazottat foglalkoztattak, most teljesen önkéntes alapon működnek. A nyilvánosság gyakran úgy véli, hogy csak az lehet valódi civil tevékenység, amelyet tisztán önkéntes alapon végeznek - ezt a képet erősíti a média is -, így a civil szervezetek intézményesülése nem feltétlenül tűnik fel pozitív színben. A széleskörű kivándorlás és agyelszívás szintén befolyásolta a szektort. A becslések szerint azok száma, akik az elmúlt években hagyták el az országot, néhány százezerre tehető, többségében fiatal és jólképzett emberek. Ez megnehezítette a civil szervezetek számára a képzett munkaerő megtalálását. A Charities Aid Foundation 2018-as Világ Adományozási Indexe szerint a magyarok 12 százaléka számolt be önkéntességről a 2017-es évben, szemben a megelőző két év 9 százalékaival.

A legtöbb civil szervezet számára elérhetőek a technikai eszközök, habár felszerelésük nem biztos, hogy korszerű. A szervezetek használják az internetet, de nagy különbségek vannak ennek szakszerűségében, amint azt például az internetes jelenlétük frissítésének gyakorisága mutatja. A gyűlöletkampányoknak jobban kitett szervezetek szigorúak az átláthatóságuk és az elszámoltathatóságuk terén. Mások inkább csak benyújtják az éves beszámolójukat a bíróságnak – a törvény által előírt minimális beszámolási kötelezettségnek megfelelően -, de ezek a beszámolók kevés magyarázatot és részletet tartalmaznak, és ezért megnehezítik, hogy teljes képet kapjunk a szervezetek munkájáról.

PÉNZÜGYI ÉLETKÉPESSÉG: 4.5

Az elmúlt évek trendjei – a “hűsleges” szervezetek anyagi bősége szemben a többi “nélkülöző” szervezettel – 2018-ban is negatív hatással voltak a civil szervezetek pénzügyi életképességére. A Központi Statisztikai Hivatal szerint a szektor összbevétele 630 milliárd forintról (2,33 milliárd dollárról) mintegy 700 milliárd forintra (2,5 milliárd dollárra) nőtt 2017-ben, ami 11 százalékos növekedést jelentett.

Az összbevétel 41%-a állami forrásokból származik; 23%-a magánforrásokból - ideértve a nemzetközi adományokat is; 26% a civil társadalmi szervezetek saját jövedelme, beleértve a tagdíjakat; és 8%

származik vállalkozási tevékenységből. A látszólagos növekedés ellenére a civil szervezetek pénzügyi életképessége romlott az év során a közpénzek elosztásában tapasztalható egyre növekvő politikai elfogultság, valamint a külföldi támogatásokkal kapcsolatos óvatosság miatt, amely egyaránt jellemzi az adományozókat és a kedvezményezetteket. Így az ágazat nagy része alulfinanszírozott maradt.

2017 vége felé a kormány bejelentette, hogy a Nemzeti Együttműködési Alap (NEA) – a központi eszköz, amely a kisebb civil társadalmi szervezetek működését támogatja – növekedni fog, ám e bejelentés hatásai 2018-ban nem voltak láthatók. Korábban a NEA által nyújtott finanszírozás nagyjából állandó volt, körülbelül 5 milliárd forint (17,5-18 millió dollár). A legtöbb minisztérium és az önkormányzatok is nyújtanak támogatást a civil szervezetek számára, de sokkal kisebb mértékben. Például a Földművelésügyi Minisztérium által a környezetvédelmi szervezeteknek nyújtott támogatás évek óta 70 millió forint (250 000 dollár). Az önkormányzati támogatások, vagy az úgynevezett helyi „civil alapok” ritkán haladják meg az évi néhány millió forintot. A korábbi évekhez hasonlóan a kritikus és független civil társadalmi szervezetek gyakorlatilag nem férnek hozzá az állami finanszírozáshoz.

A civil szervezetek általában nem jogosultak főpályázóként pályázni a kormány által kezelt EU Strukturális Alapokból származó támogatásokra, csak önkormányzatok, egyházak vagy állami intézmények partnerei lehetnek. Az EU Közösség Által Irányított Helyi Fejlesztés programja (Community-Led Local Development - CLLD) kivételt képez e szabály alól. E program keretében az önkormányzatok által kezelt és elosztott állami támogatás elméletileg elérhető a civil szervezetek és a közösség fejlesztése számára. Mivel az első pályázatokat csak 2018 végén indították, a program sikeressége még nem látható. Az első tapasztalatok vegyesek, mivel néhány városban csak a lojális szervezetek részesültek támogatásban, másokban viszont új csoportok érdemi projektjei is támogatást kaptak. A civil szervezetek azt a tendenciát figyelték meg, hogy a helyi polgármesterek és más hatalommal rendelkező személyek egyesületeket vagy alapítványokat hoznak létre vagy vezetnek azzal a kizárólagos céllal, hogy javítsák a támogatások megszerzésének esélyét, ezáltal kiszorítva a valódi civil szervezeteket.

Egyre több civil szervezet gyűjt egyéni adományokat közösségi adománygyűjtő platformokon és más modern forrásteremtési eszközökkel – amit a háztartások jövedelmének általános növekedése tesz lehetővé. A 2018-as Világ Adományozási Index szerint a magyarországi válaszadók 22 százaléka adományozott pénzt 2017-ben, szemben a 2016-os 13 százalékkal. A Závecz Intézet karácsony előtt végzett gyorsfelmérésében a válaszadók több mint fele mondta azt, hogy adományozott, bár ez az szája 1 százalékos felajánlásokat és a természetbeni adományokat is magában foglalja. Ennek ellenére az egyéni adományok az ágazat jövedelmének kis részét teszik ki. Ráadásul az ország még fennmaradt független médiumai a civil szervezetekkel versenyezve szintén adománygyűjtésbe kezdtek.

A személyi jövedelemadó 1 százaléka felajánlásának teljes összege 2018-ban 7,5-ről 8,28 milliárd forintra növekedett (körülbelül 26,8 millió dollárról 29,5 millió dollárra). Ugyanakkor az ezzel a lehetőséggel élő adófizetők száma csökkent, valószínűleg a 2017-ben bevezetett „automatikus” adóbevallási rendszer eredményeként. Az új rendszerben az adóhatóság a munkaadók által benyújtott adatok alapján elkészíti az adófizetők számára az adóbevallást, így az adófizetőknek csak abban az esetben kell nyilatkozniuk, ha ellenőrizni akarják az adatok pontosságát, vagy ha fel szeretnék ajánlani adójuk 1 százalékát valamely civil szervezet számára.

A tagdíjak továbbra is elhanyagolhatóak, mivel a legtöbb tagdíjat szedő civil szervezet csak a jelentéktelen összegeket kér. Nincs konkrét adat a vállalati adományozás általános mértékéről, de a nyílt kisadományi programok révén közösségeket támogató vállalatok száma továbbra is növekszik. 2018-ban olyan vállalatok hirdettek meg ilyen felhívásokat, mint pl. a Tesco, az Auchan, a dm és a Vodafone.

A nemzetközi támogatásokért folyó verseny óriási. A civil szervezetek továbbra is törvényesen kaphatnak pénzt külföldről, és a külföldről támogatottként regisztrált szervezeteket, beleértve a Vöröskeresztet, a különféle állatmenhelyeket és a WWF Világ Természeti Alap Magyarország Alapítványt, nem érte közvetlen megbélyegzés. Azonban a civil szervezetek szerint a külföldről támogatott szervezetekre vonatkozó jogszabályok eredményeként néhány adományozó már vonakodik támogatást nyújtani, vagy csak anonim módon hajlandó erre. Ezenkívül néhány civil szervezet, különösen a kisebbek most már haboznak pénzt fogadni külföldről.

Egyes, a régióban a 2000-es évek elejéig aktív nemzetközi alapítványok 2018-ban ismét megjelentek Magyarországon, míg néhány más alapítvány először kezdett projekteket támogatni az országban. Nevezetesen az Európai Alapítványok Hálózata keretében 2018-tól működő Civitates, a nyílt európai demokráciák kialakításához nyújt támogatást a civil társadalom részére. A Civitates egy tizenhat alapítványból álló konzorcium, köztük olyan közismert adományozók, mint az OSF és a Charles Stewart Mott Alapítvány, valamint olyan kevésbé ismert alapítványok, mint az Adessium, Luminate, Körber és a Mercator Stiftung. Az OSF, az elmúlt évek egyetlen állandó nemzetközi adományozója, 2018-ban áttelepítette regionális irodáját Budapestről Berlinbe, miután folyamatos gyűlöletkampány és zaklatások célpontjává vált. A civil szervezetek az Európai Bizottság által Brüsszelben kezelt uniós támogatásokra is pályázhatnak, bár a magyar partnerek kevés projektet vezetnek. Magyarország jelenleg az egyetlen kedvezményezett ország, amely még nem kötött megállapodást az Európai Gazdasági Térség (EGT) adományozó országaival és a Norvég Alappal a civil alap kezelésével kapcsolatos viták miatt.

Számos adományozó és nemzetközi szervezet, köztük a NESSt, a Badur Alapítvány és az EU Strukturális Alapok népszerűsítik és támogatják a társadalmi vállalkozásokat és az innovációt. Ennek ellenére nagyon kevés kezdeményezés bizonyította eddig, hogy képes túlélni külső finanszírozás nélkül. A finanszírozás feltételeinek szintén nehéz megfelelni.

Pozitív fejlemény, hogy a magyar tulajdonú Magnet Bank áthidaló hiteleket nyújt civil szervezeteknek a támogatások előfinanszírozására. Egyes civil szervezetek azt is megfigyelték, hogy forprofit vállalkozások nonprofit egységeket hoznak létre annak érdekében, hogy támogatásokat nyerhessenek veszteségeik fedezésére.

Általában csak a legprofibb szervezetek rendelkeznek hatékony pénzügyi irányítási rendszerekkel és gyakorlatokkal. Míg ezek rendelkeznek könyvvizsgálói jelentéssel, a kisebb szervezetek nem engedhetik meg maguknak a könyvvizsgálói díjakat.

ÉRDEKVÉDELEM: 4.4

Habár 2018-ban volt néhány önálló érdekképviseleti siker, az évet nagyrészt az állam és a civil szervezetek közötti együttműködés hiánya jellemezte.

A hagyományos érdekvédelmi csatornák és az állami intézményekkel folytatott tárgyalási kísérletek továbbra sem hatékonyak. Noha a jogszabályok előírják a részvétel biztosítását, a kormány gyakran kijátssza ezeket a követelményeket, vagy egyéb módon nem tartja be azokat. Például gyakran nyújtanak be a parlamentnek egyéni képviselők a kormány helyett nagyobb jogszabályokat, kizárva ezzel a nyilvános vitákat. Más esetekben az érintett feleknek csak néhány óra áll rendelkezésére észrevételeik benyújtására. Ez egyre inkább jellemző helyi szinten is, ahol az önkormányzatok sokszor a helyi független civil szervezetekre a hatalom potenciális fenyegetőiként tekintenek. Az önkormányzatok egyre inkább visszaszorítják az állampolgári részvételt azáltal, hogy lesöprik az asztalról és nevetségessé teszik a közérdekekkel kapcsolatos jogos aggályokat, vagy kellemetlen időben tartják meg a közmeghallgatásokat, például kora reggel. Az információszabadság iránti kérelmeket rendszeresen bíróság elé kell vinni. A TASZ például csak így tudta megszerezni a kórházi fertőzések előfordulásának gyakoriságáról szóló információkat. A kormány gyakran nyilvánít „nemzeti stratégiai jelentőségűnek” megkérdőjelezhető intézkedéseket és beruházásokat, ezáltal mentesítve ezeket a nyilvános felügyelet vagy ellenőrzés alól.

Néhány civil szervezet, például a környezetvédelem terén tevékenykedők, továbbra is jó kapcsolatokkal rendelkeztek az államigazgatás alacsonyabb szintjein, például az osztályvezetőkkel. Ősszel azonban a kormány a központi adminisztráció újabb leépítési hullámát indította el, különösen súlyosan sújtva az olyan ágazatokat, mint a természet- és az örökségvédelem. Ennek eredményeként a civil szervezetek a maradék kapcsolataikat is elveszítették a minisztériumokban.

A kormányzati szervek gyakran hoznak fontos döntéseket anélkül, hogy figyelembe vennék a civil szervezetek szakértői álláspontját. Ehelyett a kormány egyirányú kommunikációt folytat a nyilvánossággal úgynevezett nemzeti konzultációk – álfelmérések megvezető kérdésekkel vagy hamis állításokkal –, révén, amelyek közül a legutóbbi a családi értékekről szólt. A kormány csak bizonyos, általában a hivatalos vonalat követő szervezetekkel – például a nagycsaládos szövetségekkel – kommunikál.

Azok a civil szervezetek, amelyek továbbra is megpróbálnak párbeszédet kezdeményezni a kormánnyal, azonnal a gyűlöletkampány célpontjává válnak. Ennek ellenére néhány egyedi esetben sikert és széles körű társadalmi mobilizálást értek el egyes kampányok 2018-ban, elsősorban olyan kérdésekben, amelyek nem tartoznak a kormány központi ügyei közé, vagy amelyekben a kormányzati struktúrák között nincs egyetértés. Például a Lépünk, hogy léphessenek! Egyesületben részt vevő anyák csoportja öt évvel ezelőtt indította el a otthonápolási díj növelésére irányuló kampányát, különféle platformok szélesebb koalíciójának támogatásával. Ezt a minimálbérnél jóval alacsonyabb támogatást az állam a súlyos fogyatékossgal élő gyermekeket nevelő vagy családtagjukat otthon gondozó személyek számára fizeti. Közösségszervezési módszerek alkalmazásával 2017 elején indították a kampányt, mely során több mint 50 000 aláírást gyűjtöttek össze on-line és offline, petíciókkal bombázták az Emberi Erőforrások Minisztériumát, és több tiltakozó megmozdulást szerveztek a parlament előtt. Annak ellenére, hogy a kormányközeli sajtó "Soros ügynöknek" nevezte őket, kitarásuk végül eredményes lett, 2018 őszén elérték elsődleges céljukat, a támogatások jelentős növekedését. Egy másik eset a WWF Magyarország által vezetett sikeres fellépés volt, amely 60 000 aláírást gyűjtött egy keskeny nyomtávú vasút építésének

megállításhoz az érintetlen Csarna-völgyben. Az együttműködés ritka példajaként a Civil Kerekasztal a Fenntartható Fejlődési Célokról (SDGs) tagjai sikeres párbeszédet folytattak a Külügyminisztériummal.

A jelenlegi körülmények között a civil szervezetekkel kapcsolatos jogi reformokra irányuló érdekvédelem szóba sem jöhet, habár az annak szükségességével kapcsolatos tudatosság kissé nőtt. A Civilizáció koalíció - egy önvédelmi és tudásmegosztó platform - kulcsszerepet játszik a civil társadalom további korlátozásokkal szembeni önvédelmében és a támogató környezet előmozdításában.

SZOLGÁLTATÁSNYÚJTÁS: 3.5

Bár nem állnak rendelkezésre konkrét adatok, úgy tűnik, hogy a szolgáltatásnyújtás lehetőségei 2018-ban még tovább korlátozódtak a civil szervezetek számára.

A szolgáltató szervezetek az ágazat kétharmadát alkotják. A kulcsfontosságú szolgáltatási területek központosítása és államosítása továbbra is befolyásolja a szolgáltatásnyújtást. Alvállalkozói és támogatási szerződések hiányában a civil szervezeteknek kevés lehetősége van arra, hogy érdemi szolgáltatásokat nyújtsanak hagyományos szakterületükön, ideértve a szociális juttatásokat, az oktatást és a romák segítségét. A szolgáltatások nyújtásához szükséges összes forrást - ideértve a pénzt, de az épületeket és a földet is - az állam és kisebb mértékben az egyházak ellenőrzik. Ebben a helyzetben a civil szervezetek csak olyan területeken tudnak dolgozni, amelyeket a kormány figyelmen

kívül hagy, vagy alulfinanszíroz, ilyen például a szegénység enyhítése a marginalizált régiókban, a hajléktalanság és egyes, fogyatékossgal élő személyek számára nyújtott szolgáltatások. Erőfeszítéseik háttérének biztosításához a szervezetek gyakran támaszkodnak önkéntesekre és a közösségi adománygyűjtésre. A menekültügyi integrációs szolgáltatásokat 2018-ban teljesen megszüntették, mivel a Belügyminisztérium nem újította meg az EU által finanszírozott szerződéseket az ezen a területen működő civil szervezetekkel. Sőt, amint azt a fenti jogi környezet fejezetben leírtuk, a menedékkérőknek nyújtott szolgáltatásokat gyakorlatilag illegálissá tették.

Annak ellenére, hogy a témáról nincs kézzelfogható adat, a szakértők úgy vélik, hogy az előző évekhez hasonlóan a helyben működő, szolgáltatást nyújtó civil szervezetek általában meglehetősen világos képpel rendelkeznek ügyfeleik igényeiről, bár szisztematikus kutatást nem végeznek. Az országos szervezetek nem mindig igazítják szolgáltatásaikat a helyi körülményekhez. Ezt a tendenciát mutatta például a Transparency International-Magyarország által a korrupció elleni küzdelemről tartott országos képzési sorozat néhány helyszínén tapasztalt alacsony számú közönség is. A civil szervezetek általában hátrányos megkülönböztetés nélkül nyújtanak szolgáltatásokat tagságukon túl is. Azonban csak kevés igazán elkötelezett szervezet tesz erőfeszítéseket a nehezen elérhető csoportok, például a távoli falvakban élő marginalizált roma közösségek vagy a kemény kábítószer-használók körében; a kapacitások csökkenésével a legtöbb civil szervezet általában könnyebben elérhető célokkal dolgozik.

A civil szervezetek küszködnek kiadásaik fedezetének előteremtésével, mivel sok kedvezményezett olyan marginalizált csoportokhoz tartozik, amelyek nem engedhetik meg maguknak, hogy térítési díjat fizessenek. Még a legtöbb társadalmi vállalkozás sem támaszkodhat kizárólag szolgáltatásokból származó

bevételeire. A felhasználók csak néhány esetben fizetnek hozzájárulást, például az alapítványok által működtetett magániskolák esetében.

Nagy különbség van a kormány retorikája és tettei között a civil szervezetek szolgáltatásainak vonatkozásában. A hagyományos jótékonyági tevékenységeket a kormány pozitívan ítéli meg. Amikor azonban a szolgáltatást nyújtó civil szervezetek ügyfeleik nevében szólnak, hasonlóan más szervezetekhez, ők is azonnal gyűlöletkampányok célpontjává válnak, és rájuk nyomják a „Soros zsoldos” címkét. Pénzügyi támogatás csak ritkán kíséri az elismerést. Például, sokéves küzdelem után, a marginalizált és roma gyermekeket segítő speciális iskola utáni és iskolán kívüli programokat szervező, többségében civil szervezetek által működtetett Tanodák részére 2018 végén stabilabb állami támogatást ígértek. Ezzel egyidőben azonban arra is kötelezték őket, hogy hivatalos akkreditációt szerezzenek, ami valószínűleg egyben fokozott állami ellenőrzést is jelent. A kormány az állami szolgáltatások civil megfigyelését és kritikáját szintén elnyomja. Például 2018-tól kezdve az EU által előírt, a roma integrációval kapcsolatos, állítólag független éves jelentés csak kormányzati jóváhagyás után nyújtható be az Európai Bizottsághoz.

INFRASTRUKTÚRA: 3.1

Az ágazatot támogató infrastruktúra állapota 2018-ban nem változott.

A civil szervezeteket kiszolgáló támogatásközvetítő szervezetek és erőforrásközpontok többféle formában léteznek Magyarországon. A húsz, kormány által kijelölt megyei civil információs központ rendszere továbbra is működik, de csak kevés - például a pécsi Civil Közösségek Háza - rendelkezik elegendő szakértelemmel ahhoz, hogy érdemi szolgáltatásokat nyújtson a szervezetek számára. Legtöbbjük tevékenysége kimerül alkalmi hírlevelek küldésében és információs napok szervezésében. Az ország délnyugati és északkeleti részén az OSF által kezdeményezett és támogatott programok részben pótolhatják a civil szervezetek számára nyújtott szolgáltatások hiányát a helyi civil szervezetek és közösségek számára nyújtott kis összegű támogatásokkal, képzésekkel, és a hálózatépítés ösztönzésével. Más, régóta létező támogató szervezetek, mint például a Nonprofit Információs és Képzési Központ (NIOK), a NESsT és az Ashoka, továbbra is működnek, amennyire finanszírozásuk lehetővé teszi.

Képzések elméletileg sokféle területen elérhetők, bár ezek a lehetőségek gyakran nem jutnak el a regionális központokba. Ezenkívül egyes képzők szerint a civil szervezeteknek más típusú segítségre is szükségük van, mint amit kapacitásuk fejlesztésére kínálnak, például problémafeltérképezésre és intenzív mentorálásra. Ráadásul a civil szervezetek nem feltétlenül használják ki ezeket a lehetőségeket - érdektelenség vagy időhiány miatt, vagy azért, mert nem engedhetik meg maguknak a kapcsolódó díjak megfizetését. A civil szervezetek általában nem képesek fizetni a képzésekért és egyéb segítségért. Például a Civil Support, amelynek üzleti modellje a szolgáltatásokért fizető civil szervezetekre épül, egyre kevesebb megrendelést kap. Az NIOK ezzel szemben az adjukossze.hu közösségi adománygyűjtési platformot és az ahhoz kapcsolódó szolgáltatásokat önellátóvá tette.

A korábban létrehozott négy közösségi alapítvány továbbra is hatékonyan működik. A Ferencvárosi Községi Alapítvány például elindította az Új szomszédaink nevű programot a bevándorlók megismerésére és a közéletben való részvételük támogatására. A tudásközpontként működő Gyökerek és

Szárnyak Alapítvány 2018-ban új közösségi alapítványok létrehozásának segítésére hirdetett felhívást. Összesen négy csoport adott be pályázatot októberben, amelyek később meg is kezdték munkájukat. Az OSF két regionális programja, amelyet a pécsi „Az emberség erejével” Alapítvány és a debreceni Alternatív Közösségek Egyesülete irányít, anyagi támogatást is nyújt.

Az ágazat támadásokkal szembeni védelmére és tudásmegosztó platformként létrehozott Civilizáció koalíció 2018-ban folytatta működését, bár kevesebb látványos fellépéssel, mint 2017-ben. Az év során a harmincnál több tag kialakította hatékony működési módját és szerkezetét, és továbbra is rendszeres kapcsolatban állt mintegy 330 szervezettel. A koalíció országos bázisa azonban nem növekedett jelentősen. Interjúk és az Ökotárs Alapítvány által ősszel szervezett rendezvénysorozata tanulsága szerint a helyi civil szervezeteket, különösen a jobban teljesítő nyugati régiókban, nehéz elérni és motiválni a széles hálózatokhoz való csatlakozásra. Nyáron a Civilizáció és két másik, nemrégiben kezdeményezett partnerség támogatást nyert a Civitates-től, amelynek célja, hogy fejlődésüket támogassa 2019-ben. Ezen kívül néhány alágazatban léteznek működő hálózatok - ideértve a környezetvédelmet és a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű (LGBTI) személyek területét - de ezek általában egymástól elszigetelten működnek.

A civil szervezetek és a vállalkozások közötti együttműködések növekednek, de még mindig nem terjedtek el széles körben. Például a Prezi és a BAGázs Egyesület együtt dolgoznak annak érdekében, hogy segítsék a roma gyermekeket iskolai tanulmányaikban, és hogy jobban integrálódjanak közösségeikbe. Mint fentebb leírtuk, a civil szervezetek és a kormány közötti együttműködést nagyon erősen befolyásolja a politikai környezet, ezért az meglehetősen korlátozott.

TÁRSADALMI ELISMERTSÉG: 4.2

Az ágazat társadalmi elismertsége tovább romlott 2018-ban az uralkodó kormányközeli média és a vezető politikusok által folytatott gyűlöletkampányok eredményeként.

Novemberben közel 500 médium - nyomtatott, online, rádió és televízió - formálisan egyesült a Közép-európai Sajtó és Média Alapítvány, egy névleg nonprofit szervezet égisze alatt, ezen médiumok tulajdonosai, elsősorban az oligarchák és más, a kormánypárthoz kötődő neves személyek „önkéntes” adományai révén. Ennek eredményeként az országban a magánkézben lévő média mintegy 80%-a, a vidék gyakorlatilag teljes lefedettségével, egy kézbe került, és a kormányzati hirdetésekben származó bevételek tartják el. A helyzetre reagálva a december közepén zajló tüntetések egyik legfontosabb követelése a „közmédia felszabadítása” és a kiegyensúlyozott tájékoztatás visszaállítása volt.

A kevés fennmaradó független - elsősorban online - médium küzd a túlélésért. Ilyen körülmények között hatékonyan szervezhetik meg a kormánnyal szemben kritikus civil szervezetek elleni gyűlöletkampányokat. A menekültekkel és a menedékkérőkkel foglalkozó szervezetek voltak a fő célpontok 2018-ban. A Magyar Helsinki Bizottság 2018-ban számos személyiségi jogi ügyet nyert meg a vezető állami szereplők nyilvános kijelentéseihez kapcsolódóan.

A civil szervezeteknek korlátozott lehetőségeik vannak az önvédelemre, mivel a kormányközeli médiumok nem osztják a civil szervezetek álláspontját és nézeteit. A független média egyre nagyobb figyelmet fordít

a civil szervezetekre, és ösztönözní próbálja a közvéleményt a szervezetek támogatására, ám ezek elérése csekély a mindennapos kormányzati propagandához és megbélyegzéshez képest. A civil szervezetek ezért munkájuk népszerűsítésében nagymértékben támaszkodnak aközvetlen, személyes kommunikációra és a közösségi médiára (elsősorban a Facebookra). Míg az erősebb szervezeteknek sikerült e csatornákon keresztül felépíteni brandjüket, sok kisebb csoport csak korlátozott online jelenléttel rendelkezik. Sokak weboldala elavult, vagy egyáltalán nem is létezik. Egyes civil szervezetek online jelenléte egy rosszul karbantartott Facebook oldalra korlátozódik, kevés bejegyzéssel és aktivitással. A civil szervezetekről kialakult kép javítását célzó közös kampány, a Magyar Civilek vagy MACI 2018-ban folytatta a civil szervezetek tagjainak és ügyfeleinek személyes történeteit bemutató videók közzétételét.

A közvélemény civil társadalomról alkotott véleménye vegyes és politikai irányzatok szerint eltérő. Miközben több intézet végzett felméréseket a civil szervezetekről 2017-ben, 2018-ban nem ismételték meg ezeket. Új adatok hiányában a szakértők csak benyomásaikra támaszkodhatnak, amelyek szerint a kormánypropaganda bizonyos értelemben kontraproduktív: míg az emberek számára nem feltétlenül világos, hogy mit csinálnak a civil szervezetek, és sokan nem bíznak bennük, most nagyobb figyelmet is fordítanak rájuk. Az üzleti szektor általában pozitívan viszonyul a civil szervezetekhez, még akkor is, ha támogatási tevékenységüket gyakran csendben végzik, vagy csak nem megosztó kérdésekre összpontosítanak. A vállalkozások ugyanakkor nem védik aktívan a civil társadalmat.

Noha a civil szektor némiképp felismerte egy etikai kódex szükségességét, az év során nem kíséreltek meg létrehozni ilyet. Az Etikus Adománygyűjtő Szervezetek Önszabályozó Testülete továbbra is az egyetlen szereplő e téren, ám viszonylag kicsi a tagsága (harmincnégy szervezet a jelentés megírásának idején), és így a szervezetek tágabb körére korlátozott befolyással rendelkeznek. 2016 óta a NIOK és a Civil Iránytű Alapítvány által kezdeményezett, jó gyakorlatokat népszerűsítő Civil Díjat nyolc kategóriában ítelték oda; jelentősen elősegítve ezzel a civil szervezetek láthatóságát és ismertségét a közvélemény előtt az elmúlt három évben. A civil szervezeteket törvény kötelezi éves jelentésük benyújtására a bíróságnak; ezek azonban gyakran gyenge minőségűek és hiányoznak belőlük releváns információk. 2018-ban nem történt szervezett lépés ezek minőségének és részletességének javítására.

Jogi nyilatkozat: Az itt kifejtett vélemények a panel résztvevőinek és más kutatók véleményét tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az USAID vagy az FHI 360 véleményével.